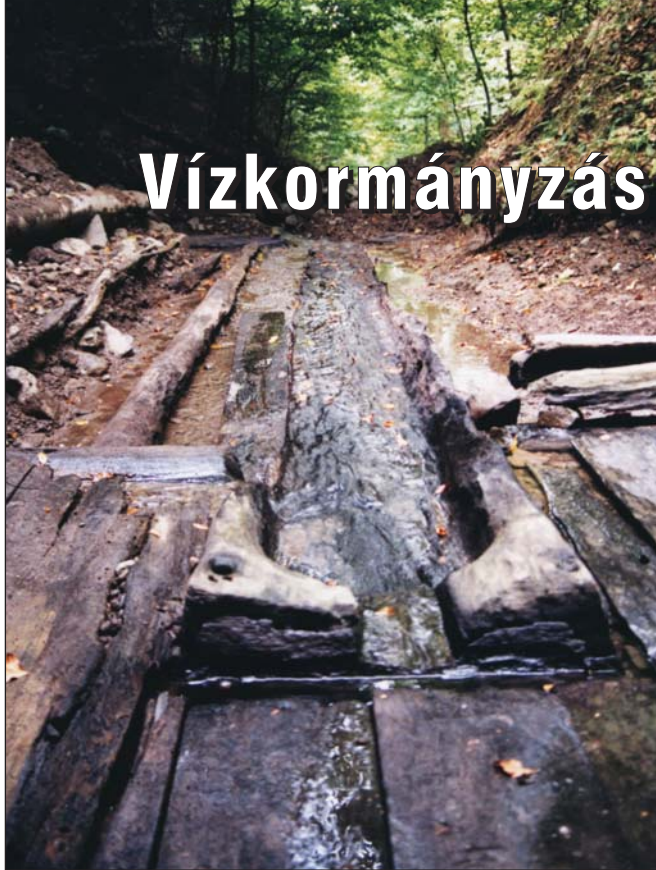

Vízkezelés nyomában Királyréten

Erdeinket járva elsősorban a térbeli kiterjedés mentén tájékozódunk. Szétnézünk az erdőben, felpillantunk a fák koronájába, letekintünk az erdei avarra. Pedig szakmailag is nagyon hasznos lenne, ha egy másik erdei dimenzióban, az időben is biztos kézzel eligazodnánk.

A múlt, a jelen és a jövő az erdők mindenkorinak alap időrétegei. Ezek közül a rétegek közül a múltba enged bepillantást, ha a Börzsöny hegység Királyrét környéki erdeinek mélyén, értő szemmel vagy éppen értő erdész szakember segítségével nézhetünk szét, egyedülálló hazai erdőhasználati ritkaságunk emlékeinek nyomában kutatva.

A ma már országosan ismert börzsönyi kiránduló célponttól északra húzódó völgyek mélye a fa egykori szállítási módjának, a faúsztatásnak a műszaki emlékeit rejtik. A Szén-patak - Nagy-Vasfazék patak által határolt hegykötélpályán helyenként még ma is

A Lukácsszállási táró ma a denevérek búvóbelye

18. századi műtárgyak a Szén-patakban

láthatóak azok a vízkezelési gát- és csatornarendszerek nyomok, amellyel csaknem a Dunáig úsztatták le az itt kitermelt faanyagot. Igaz, gyakran a természeti károk, például heves patak áradások is kellene ahhoz, hogy ezek az emlékek, ha csak időlegesen is, egyáltalán az emberi szem elé kerüljenek. *(Lásd képeinken.)*

A fák hallgatag lombjai alatt rejtőző, XVIII. századi mérnöki műtárgyak keletkezésének története a királyréti vagy korábbi nevén, a szokolyahutai vasércbányászat kezdetéhez vezetnek vissza. 1690-től Kollbacher Lambert Mátyás és társai jelentős érckutatási munkákat folytattak a területen arany, ezüst és más ércfajták fellelésének reményében. Az első műrevaló telért csak húsz évvel később találták meg. 1740 és 1770 közötti időszakban több bányavállalkozó is próbálkozott a bányák és a hámorok beindításával. Végül 1775-ben kezdődik el a művelés, melyet 1776-77 között kohó és hámor felépítése is követ. Ehhez kapcsolatosan épülnek ki az ércfeldolgozáshoz szükséges erővíz nyelését szolgáló vízfogó, víztároló és vízkezelési csatornarendszerek, tározók és gátak. A gyakori aszályok következtében ingadozó vízhozamok azonban folyamatos vízellátási gondokat okoztak.

A kor vasműinek sikerességét három dolog határozta meg: a faszén, az érckészlet mennyisége és minősége és az ipari célra használt víz. Ezek közül – a hazai viszonylatban páratlan mérnöki technológiai tudást felvonultató csatorna, víztároló és vízkezelési rendszer ellenére – az erővíz kis mennyisége és időszakossága volt a legnagyobb helyi probléma. Emiatt a folyamatos üzem helyett a vasmű hámorai csak kampányszerűen tudtak működni. Az erővíz egy ércfeldolgozó bányavidéken létkérdés és a gyakran ismétlődő hosszú leállások

megpecsételték a sorsát a szokolyahutai vasműnek.

Ehhez járult hozzá, hogy a tulajdonos Eszterházy uradalom igazgatása az 1790-es évek közepén már az erdőgazdálkodást és a fahasználatot tartotta fontosabbnak, így a vízkezelési rendszer csatornái, gátjai tovább szolgálhattak.

Nagy László

(Köszönet *Ruff János* királyréti erdészvezetőnek az 1999-es szén pataki áradás után készült fotókért!)

Gerendák a 300 éves múltból